

Programa d'Aprenentatge

Servei de la URV

Guia del Professorat

INDEX

1. Què és l'aprenentatge servei (APS)?	p. 3
2. Beneficis de l'APS	p. 5
3. Elements de qualitat de l'APS	p. 7
4. Qui pot ser destinatari del servei?	p. 9
5. Com pots integrar l'APS a la docència	p. 11
6. Procediment per incorporar l'APS a la teva assignatura	p. 13
7. Què és la pràctica reflexiva?	p. 16
8. Reconeixement de l'APS	p. 25
9. Finançament de l'APS	p. 26
10. Bibliografia	p. 27
11. Annexos	p. 28

Material elaborat gràcies a la subvenció concedida pel *Ministerio de Educación, Cultura y Deporte* en el marc de la *Convocatoria para el Desarrollo de Proyectos y Acciones Orientadas a la Mejora de la Atención Integral y Empleabilidad de los estudiantes universitarios* (2011).

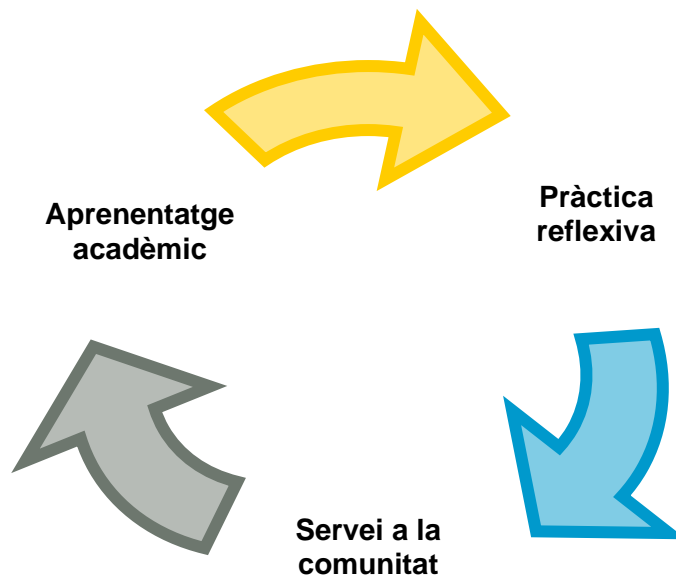
Guia del Professorat del Programa d'Aprenentatge Servei de la URV està subjecta a una llicència de [Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada 3.0 Espanya de Creative Commons](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/)

1. QUÈ ÉS L'APRENTATGE SERVEI?

L'Aprenentatge Servei (en endavant, APS) és una proposta educativa que combina processos d'aprenentatge i de servei a la comunitat en un sol projecte, de manera que es converteix en un instrument de formació integral de l'estudiantat.

El seu objectiu principal és la formació de professionals socialment responsables, ja que, juntament amb l'aprenentatge de continguts, competències i habilitats pròpies de cada titulació, es desenvolupa el compromís cívic i social a partir de la pràctica reflexiva.

L'APS permet, molt especialment, la vinculació entre la primera missió (docència) i la tercera missió en la dimensió ètica de la universitat, sens perjudici de la segona missió (recerca), en la mesura que en funció de la naturalesa del servei i del seu encaix curricular, l'APS conflueix amb el concepte, igualment estès a escala internacional, de la recerca basada en la comunitat.

L'APS:

- Ha d'integrar l'aprenentatge acadèmic i el servei a la comunitat.
- Ha d'estar vinculat curricularment amb el pla d'estudis (vegeu **punt 5** d'aquesta guia).
- Ha d'incloure la pràctica reflexiva (vegeu **punt 7** d'aquesta guia).
- Ha d'avaluar la competència CT7: *Aplicar els principis ètics i de responsabilitat social com a ciutadà/ana i com a professional* (vegeu **l'annex 11.4** d'aquesta guia).

Què no és APS

L'APS no és **voluntariat**. En aquest últim la finalitat és el servei a la comunitat. En els projectes d'APS hi ha dues finalitats que es busquen al mateix temps: el servei a la comunitat i l'aprenentatge curricular que aquest servei proporciona a l'estudiant. A més, cal que hi hagi el component de pràctica reflexiva.

L'APS no s'identifica sempre amb les **pràctiques externes curriculars**. L'assignatura de pràctiques externes és una de les vies d'encaix curricular de l'APS, però no sempre tindran aquest component.

L'APS no s'identifica sempre amb la **recerca basada en la comunitat**, però hi pot coincidir en funció de la naturalesa del servei.

L'APS no s'identifica per norma general amb la **cooperació internacional al desenvolupament**, però pot tenir aquest component en funció del destinatari i la naturalesa del servei.

2. BENEFICIS DE L'APS

Tal com recull el Document Marc del Programa d'Aprenentatge Servei de la URV, aprovat per Consell de Govern el 23 de febrer de 2012, l'APS aporta beneficis al professorat, a l'estudiantat, a la comunitat i a la universitat:

BENEFICIS DE L'APS PER AL PROFESSORAT

- Permet la participació directa en la Responsabilitat Social Universitària (RSU).
- Permet la col·laboració amb organitzacions i entitats de la comunitat en el desenvolupament de la docència i, potencialment, afegeix una nova dimensió a la seva recerca.
- Permet la participació en processos d'innovació social.
- Permet connectar la docència amb les altres dues missions de la universitat: la recerca i la tercera missió o funció social.
- Fomenta els equips docents interdisciplinaris.
- Afavoreix el rol docent de mentor, guia o facilitador de l'aprenentatge que impulsa l'EEES.
- Millora la participació i la motivació de l'estudiantat.
- Facilita la formació i avaluació per competències i, molt particularment, la competència transversal de compromís amb l'ètica i la responsabilitat social com a ciutadà/na i com a professional.

BENEFICIS DE L'APS PER A L'ESTUDIANTAT

- Fomenta el vincle de l'estudiant amb la universitat (sentit de pertinença).
- Promou el compromís actiu de l'estudiant amb el seu entorn social.
- Desenvolupa de manera efectiva i avaluable el compromís amb l'ètica i la responsabilitat social com a ciutadà/ana i com a professional.
- Permet la participació en processos d'innovació social.
- Millora la sensibilitat per la diversitat i la multiculturalitat.
- Desenvolupa de manera efectiva i avaluable competències transversals i específiques de la titulació.
- Incrementa la motivació per a l'aprenentatge.
- Estreny la relació amb el professorat afavorint processos d'aprenentatge efectius.
- Afegeix perspectives noves en els processos d'orientació professional.

BENEFICIS DE L'APS PER A LA COMUNITAT

- Ofereix l'oportunitat de contribuir a la formació d'una generació de ciutadans/es i professionals amb un fort compromís social.
- Permet rebre suport a persones o col·lectius en situació de vulnerabilitat social o en risc de ser-hi.
- Permet millorar l'entorn, enriquint i innovant programes i serveis dins la comunitat (innovació social).
- Proporciona l'oportunitat per a la col·laboració estreta entre estudiantat, comunitat i professionals.
- Afavoreix la identificació de la URV com la seva universitat.

BENEFICIS DE L'APS PER A LA UNIVERSITAT

- Afavoreix la participació directa de tota la comunitat universitària en la Responsabilitat Social Universitària (RSU).
- Permet desenvolupar la tercera missió (compromís amb les persones, amb la ciència, amb la comunitat i amb els valors).
- És un marc privilegiat per fer efectiu el model de formació integral dels estudiants com a ciutadans/es, que, amb el seu nivell cultural, els seus coneixements i habilitats específics i el seu esperit crític i humanista, han de ser la base d'una societat més justa, solidària i, en última instància, sostenible.
- Afavoreix una visió integradora de les diverses missions de la universitat.
- Afavoreix els processos de millora i qualitat docent.
- Incrementa les possibilitats de crear vincles amb el territori oferint noves oportunitats de col·laboració directa a professorat i estudiantat.
- Reforça el paper de la universitat com a institució que aporta benestar social i econòmic al territori.
- Afavoreix els processos d'innovació social.
- Ofereix personalitat i identitat diferenciadora a la universitat.
- Afavoreix el sentiment de pertinença a la universitat.

3. ELEMENTS DE QUALITAT DE L'APS

El Document Marc del Programa d'Aprenentatge Servei de la URV assumeix i adapta a l'àmbit universitari els set elements de qualitat definits per la Universitat de Stanford, i acceptats àmpliament per la comunitat internacional. En conseqüència, tota experiència APS, per ser reconeguda com a tal, ha d'incloure:

Els set elements de qualitat de l'aprenentatge-servei
<p>1. L'aprenentatge integrat</p> <ul style="list-style-type: none">• El projecte aprenentatge-servei té objectius ben articulats sobre coneixements, habilitats i valors que es basen en els objectius d'aprenentatge acadèmics i/o de desenvolupament més amplis del programa.• El servei configura l'aprenentatge i l'aprenentatge configura el servei.• Les habilitats per a la vida que s'aprenen en l'entorn de la comunitat es tornen a integrar en l'aprenentatge basat en el programa.
<p>2. Servei d'alta qualitat</p> <ul style="list-style-type: none">• El servei respon a una necessitat real de la comunitat i reconeguda per la comunitat.• El servei és dissenyat per proporcionar uns beneficis significatius, tant per als estudiants com per a la comunitat.
<p>3. Col·laboració</p> <ul style="list-style-type: none">• El projecte d'aprenentatge-servei és una col·laboració entre el màxim nombre dels participants implicats.• Tots els implicats treuen un benefici del programa i ajuden a planificar-lo.
<p>4. La veu de l'estudiant</p> <p>Els estudiants participen activament en:</p> <ul style="list-style-type: none">• la tria i la planificació del projecte servei;• la planificació i la implementació de les sessions de reflexió, l'avaluació i la celebració.
<p>5. Responsabilitat cívica</p> <ul style="list-style-type: none">• El projecte d'aprenentatge-servei fomenta la responsabilitat dels estudiants de tenir cura dels altres i de contribuir a la comunitat.• Amb la seva participació en el projecte aprenentatge-servei, els estudiants comprenen com poden impactar en la comunitat.

6. Reflexió

- La reflexió estableix vincles entre les experiències de servei que tenen els estudiants i l'aprenentatge acadèmic i de desenvolupament.
- La reflexió té lloc abans, durant i després del projecte d'aprenentatge-servei.

7. Avaluació

- Tots els interessats, especialment els estudiants, tenen un paper en l'avaluació del projecte d'aprenentatge-servei.
- L'avaluació pretén mesurar el progrés cap als objectius d'aprenentatge i servei del projecte.

4. QUI POT SER DESTINATARI DEL SERVEI?

El destinatari del servei pot ser qualsevol col·lectiu, entitat, associació, ONG o institució pública sempre que es compleixin els requisits següents:

- Els destinataris directes o indirectes de les accions han de ser, principalment, persones o col·lectius en situació de vulnerabilitat social o en risc de formar-ne part.
- Poden ser també destinataris del servei aquelles entitats o institucions, la finalitat de les quals, sigui la consecució de l'interès general o comunitari.
- En principi, les empreses i altres entitats o organitzacions privades no poden ser destinatàries del servei. No obstant això, es podran valorar les activitats orientades a l'execució de fins socials que l'estudiantat hi realitzi. La consideració de destinatàries del servei dependrà de diversos factors (com la naturalesa o mida de l'empresa) i caldrà analitzar necessàriament cas per cas. Des del correu electrònic aps@urv.cat es pot facilitar suport individualitzat abans de presentar la sol·licitud a la Comissió de Política Acadèmica i Docència (CPAD), delegada del Consell de Govern.
- L'activitat que desenvolupi l'estudiantat ha de ser sense ànim de lucre.
- L'activitat que desenvolupi l'estudiantat no ha de ser susceptible de generar competència deslleial en el sector professional. Per tal de garantir-ho, és imprescindible que el destinatari del servei tingui present que l'estudiant desenvolupa una activitat d'aprenentatge en el marc de la seva formació universitària, per la qual cosa pot ser que cometi errors i que el producte final no sigui satisfactori. La URV ha de vetllar per la qualitat del servei però en cap cas es compromet amb l'APS a la prestació d'un servei professional.

També es recomana que:

- Sempre que sigui possible, els productes que se'n puguin derivar es posin a disposició pública de forma gratuïta.

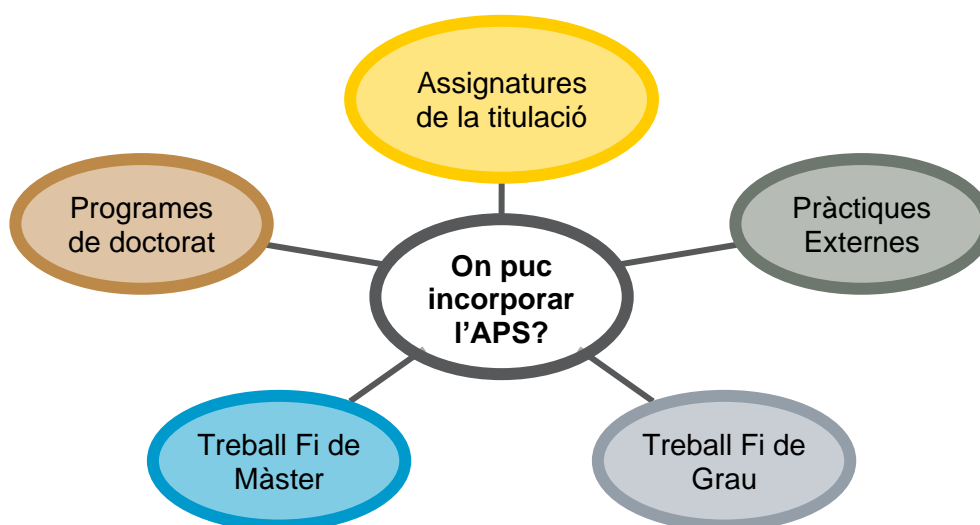
A continuació s'indiquen alguns consells per buscar destinataris del servei:

- Consultar el [Catàleg de projectes d'Aprenentatge Servei](#), que compta amb una ampla oferta de projectes susceptibles de desenvolupar-se en tots els àmbits de coneixement de la URV, i en col·laboració amb entitats sense ànim de lucre del territori.
- Participar en el [Mercat de Projectes Socials de la URV](#), una activitat orientada a facilitar el contacte entre les entitats socials i la comunitat universitària en el context del Programa d'Aprenentatge Servei.
- Consultar el [Mapa de destinataris del servei](#) del Programa d'Aprenentatge Servei de la URV.
- Establir contacte amb el professorat que ja desenvolupa activitats d'APS per intercanviar experiències i bones pràctiques. Des del correu electrònic aps@urv.cat se us pot facilitar aquesta informació.

5. COM POTS INTEGRAR L'APS A LA DOCÈNCIA

D'acord amb la definició i els elements de l'APS, l'aprenentatge de l'estudiant és sempre acadèmic, la qual cosa comporta necessàriament una vinculació al pla d'estudis, amb tot el que això implica a l'efecte de planificació, seguiment i avaluació dels aprenentatges.

Les opcions de vinculació curricular a la URV són:

- L'APS es pot incorporar com una metodologia en qualsevol assignatura del Pla d'Estudis, tant de Grau com de Màster. En el cas de Pràctiques Externes, Treball Fi de Grau i Treball Fi de Màster; cal consultar els criteris del centre per a la configuració de l'oferta.
- L'APS ocupa un espai i un temps, cal tenir-ho previst en la planificació de l'assignatura.
- Es pot incloure com una activitat opcional o com una activitat obligatòria.
- Pot estar adreçat a tot l'estudiantat matriculat a l'assignatura o només a un grup (places limitades).
- A l'assignatura on s'incorpori l'APS s'ha d'avaluar la competència transversal CT7: *Aplicar els principis ètics i de responsabilitat social com a ciutadà/ana i com a professional*, a més de les altres competències específiques de l'assignatura.

En cas que el/la professor/a desitgi incorporar APS a la seva assignatura, ha de seguir un procediment determinat; atès que la inclusió formal de l'experiència al Programa d'Aprenentatge Servei de la URV té implicacions, tant pel que fa al reconeixement del professorat i de l'estudiantat, com a la garantia de la qualitat del Programa.

Hi ha tres moments en què es pot portar a terme aquest procediment:

1) Si encara no ha començat el curs acadèmic:

Aquesta és la via convencional de validació de sol·licituds.

2) Si ja ha començat el curs acadèmic:

En aquests casos l'APS no apareixerà a la Guia Docent del curs, ja que aquesta s'elabora durant els mesos de maig i juny del curs anterior. Depenent del moment en què es validi la sol·licitud, pot ser que el/la professor/a es trobi que ha de començar l'experiència sense que s'hagi formalitzat encara una resolució de la Comissió de Política Acadèmica i Docència (CPAD). En aquest cas, s'aconsella començar amb l'experiència i informar a l'estudiantat que està pendent de reconeixement.

3) Si ja s'ha dut a terme l'experiència:

Aquesta és una via de caràcter excepcional. Només podran ser objecte de sol·licitud les experiències dutes a terme des del curs 2011-12.

6. PROCEDIMENT PER INCORPORAR L'APS A LA TEVA ASSIGNATURA

1. Buscar un destinatari del servei (consulta el **punt 4** d'aquesta guia) i acordar les tasques concretes que ha de realitzar l'estudiant

2. Emplenar conjuntament amb el destinatari del servei, la sol·licitud del professorat per realitzar Aprenentatge Servei (consulta **l'annex 11.1** d'aquesta guia)

3. Registrar la sol·licitud

4. Enviar una còpia de la sol·licitud al correu electrònic aps@urv.cat indicant a l'assumpte "Còpia sol·licitud"

La Comissió de Política Acadèmica i Docència (CPAD),
delegada del Consell de Govern de la URV, avalua la proposta

Experiència validada

5. S'obté el reconeixement

En cas de voler tornar a realitzar l'experiència el curs següent, es podrà informar a la Guia Docent, concretament a l'apartat 7. Avaluació: "Altres comentaris i 2a convocatòria". Només es pot fer si s'ha validat, d'altra manera, l'estudiantat no rebrà el reconeixement APS, encara que aparegui a la Guia Docent.

Experiència no validada

5. Realitzar les modificacions que es considerin pertinents i tornar-la a presentar a la propera CPAD, com a mínim set dies abans de la data en què es reuneixi la comissió.

5. No realitzar les modificacions. Es pot realitzar l'experiència, però sense la inclusió en el Programa d'APS ni el reconeixement oficial al professorat i a l'estudiantat.

¹ Les sol·licituds es poden registrar telemàticament, en format paper en qualsevol unitat de registre auxiliar de la URV, així com altres opcions de presentació de documents que permet la llei 39/2015. Trobareu les diferents opcions al següent enllaç: <https://seuelectronica.urv.cat/registre.html>

Un cop l'experiència ha estat validada, hi ha certs elements que **l'estudiantat** haurà de conèixer i que el professorat ha d'explicar a l'inici de l'assignatura:

Guia APS de l'Estudiantat

Es troba disponible a **l'annex 11.8** d'aquesta guia i informa l'estudiantat:

- Què és l'APS i com pot desenvolupar-lo.
- Els beneficis que li pot aportar l'APS.
- Els acords i principis ètics que haurà d'acceptar.
- Orientacions per realitzar una bona pràctica reflexiva.
- L'acreditació que rebrà.

Obligatorietat/opcionalitat de l'experiència

- Determinar si el desenvolupa tot el grup classe o existeixen places limitades.
- Procés i criteris que hauran de seguir els que vulguin fer l'APS. Els criteris de selecció els decidirà i comunicarà el professorat quan ho consideri.
- A **l'annex 11.2** d'aquesta guia es pot trobar un exemple de sol·licitud de l'estudiantat que pot servir per a realitzar la selecció.

Seguiment i avaluació

- Quin seguiment es farà, com i què s'avaluarà.
- L'estudiantat ha de tenir clar el cronograma que haurà de seguir.
- Al **punt 7** d'aquesta guia: *Què és la pràctica reflexiva?*, s'hi pot trobar una sèrie d'instruments per ajudar a extreure un producte reflexiu de l'estudiantat que pugui ser avaluat.
- En el cas de TFG/TFM, s'ha d'incloure el camp d'aprenentatge servei al full de metadades al [repositori institucional](#) de la URV.

Competències

- La competència CT7: *Aplicar els principis ètics i de responsabilitat social com a ciutadà/ana i com a professional*, és un dels elements de l'APS i s'ha d'avaluar. A **l'annex 11.4** d'aquesta guia es facilita la rúbrica d'avaluació.
- En cas que la CT7 no es treballi inicialment a l'assignatura, es pot contactar amb el/la tècnic/a de suport a la qualitat docent i el/la responsable d'ensenyament perquè l'afegeixin al mapa de competències.

La participació del destinatari del servei en l'avaluació de l'estudiantat dependrà de cada activitat i experiència APS. Es recomana que, si escau pel tipus d'experiència, avaluï com a mínim la competència CT7: *Aplicar els principis ètics i de responsabilitat social com a ciutadà/ana i com a professional*; com a element essencial de l'APS d'acord amb els estàndards internacionals recollits i aprovats pel Consell de Govern al Document Marc del Programa d'APS.

- Reconeixement de l'APS a l'estudiantat:

Una vegada finalitzada l'experiència APS, el professorat ha d'emplenar ***l'annex 11.5*** d'aquesta guia i enviar-lo a aps@urv.cat; per tal de poder expedir els certificats de participació a l'estudiantat que hagi superat l'assignatura.

Els certificats es gestionaran des del Programa d'APS. Una vegada els certificats hagin estat signats pel Vicerectorat de Relacions Institucionals, Cultura i Compromís Social, es farà saber a l'estudiant quan pot recollir-lo al Punt d'Atenció a l'Usuari (PAU); situat al CRAI on es va realitzar la docència de l'assignatura ². El lliurament del certificat està vinculat al lliurament de [l'enquesta de satisfacció en línia](#) per part de l'estudiantat, disponible a l'apartat "Estudiantat" a la web del Programa d'APS.

- Seguiment de qualitat de l'APS:

Amb l'objectiu de millorar els resultats del Programa d'APS, així com poder avaluar la qualitat i l'impacte de l'APS; cal emplenar ***l'annex 11.6*** d'aquesta guia, en el termini d'un mes des de la finalització de l'experiència, i enviar-lo a aps@urv.cat.

² A l'enllaç següent es pot consultar la ubicació i horaris dels PAU: <http://www.urv.cat/ca/vida-campus/serveis/crai/que-es-el-crai/punt-atencio-usuari/>

7. QUÈ ÉS LA PRÀCTICA REFLEXIVA?

La pràctica reflexiva és una tècnica orientada a l'auto-observació i autoavaluació crítica d'una acció o conjunt d'accions, amb la finalitat d'establir connexions entre l'experiència personal de qui les duu a terme i les teories i valors que es posen en joc. La reflexió crítica sobre l'acció pròpia és considerada una habilitat professional consubstancial al concepte d'aprenentatge al llarg de la vida.

D'acord amb els estàndards internacionals de qualitat de l'APS, la pràctica reflexiva n'és un dels seus elements essencials. La reflexió possibilita la integració del servei a la comunitat i l'aprenentatge acadèmic. Molt particularment, treballa la dimensió ètica d'aquest aprenentatge, atès que permet donar sentit a allò que s'ha viscut i experimentat. És per aquesta raó que, sense pràctica reflexiva, no es pot parlar d'APS.

Existeixen diverses formes d'incorporar la pràctica reflexiva en l'activitat acadèmica. Es tracta d'instruments que permeten que la reflexió de l'estudiantat pugui ser evidenciada i avaluada. Aquests poden referir-se a diferents moments: abans, durant i després de l'experiència. El professorat informa dels instruments de pràctica reflexiva de les experiències d'APS que es desenvolupen en el marc d'una assignatura de la titulació. Mentre que en les experiències de TFG, TFM i PE; els instruments poden ser escollits per l'estudiant i validats pel docent responsable.

A continuació, es facilita una relació d'instruments de pràctica reflexiva, així com alguns exemples de com orientar l'estudiant en el seu procés de reflexió ³.

³ Adaptació de: Centre for Global and Community Engagement (2011). *Professor Handbook*. Ottawa: University of Ottawa.

Domingo Roget, A.; Gómez Serés, M.V. (2014): *La pràctica reflexiva. Bases, modelos e instrumentos*. Madrid: Narcea, S.A. de Ediciones.

INSTRUMENTS DE PRÀCTICA REFLEXIVA

Proposta de projecte

- Serveix per reflexionar abans de l'experiència d'APS.
- L'estudiant ha de presentar el seu projecte i explicar les seves expectatives, com el desenvoluparà i els reptes que haurà d'afrontar.
- Permet que l'estudiant pensi sobre l'experiència que està a punt d'emprendre i com pot aprofitar l'oportunitat.
- Es pot fer servir conjuntament amb altres instruments. Per exemple, al finalitzar l'experiència, l'estudiant potser haurà de tornar a avaluar la seva proposta. Tot va anar tal com esperaven? En cas contrari, quines diferències hi van trobar?

Activitats predir – observar – explicar

- Serveix per reflexionar durant tota l'experiència d'APS.
- Es mobilitzen les idees prèvies de l'estudiant i les seves interpretacions davant una situació experimental d'observació.
- Implica que abans de realitzar l'experiència d'APS, l'estudiant lliura per escrit les seves prediccions i hipòtesis, justificant breument les raons que els porten a formular-les. El professorat ha de fer explícites les relacions entre aquestes idees prèvies de l'estudiant i les teories vinculades.
- L'estudiant contrasta les idees prèvies amb la interpretació posterior dels fets, relacionant-ho amb els coneixements teòrics.
- S'utilitza perquè l'estudiant compregui el paper dels coneixements previs en la interpretació dels fenòmens.
- Aquest instrument es pot combinar amb la construcció del perfil professional i amb el registre d'aprenentatge reflexiu (RAR).

Construcció del perfil professional

- Serveix per reflexionar durant tota l'experiència d'APS.
- Abans de l'APS, l'estudiant anota de forma individual com vol o com s'imagina que serà el seu perfil professional, abordant aspectes com principis ètics professionals que vol que el caracteritzin, competències prioritàries, aspectes que es desestimen, valors, metodologies que s'incorporaran i les que s'evitaran, convivència, disciplina, gestió de conflictes, treball en xarxa.
- A continuació, descriurà quins aspectes incorporarà en l'experiència d'APS i com ho farà.
- Durant l'experiència s'enregistrarà el grau de desenvolupament, les dificultats i oportunitats i les propostes de millora per al futur professional
- Aquest instrument es pot combinar amb el portafolis i el diari de camp.

**Pauta
d'Avaluació
Reflexiva
(PER)**

- Pauta que es fa servir abans i després de l'experiència d'APS, consistent a reflexionar i contestar sobre determinades qüestions.
- Abans de l'experiència, cal determinar quins són els objectius formatius i personals de l'APS, establir quan i com s'aconseguiran i justificar-ho.
- Després, caldrà compartir les evidències i el que s'ha après, demanar retroalimentació als companys i companyes i proposar, de forma individual, propostes de millora sobre la pràctica.
- L'instrument es pot combinar amb el diari de camp. Al final d'aquest document s'inclouen alguns exemples per aquesta reflexió.

**Mapes
conceptuals**

- Serveix per fomentar la reflexió durant tota l'experiència d'APS.
- Els mapes mentals o conceptuals són una tècnica utilitzada per a la representació gràfica del coneixement, creant una xarxa de conceptes.
- Serveix perquè l'estudiant s'organitzi i representi idees abstractes, fent una anàlisi profunda de les qüestions treballades durant l'experiència d'APS.
- Permet al professorat analitzar les representacions que l'estudiant va elaborant dels conceptes i valorar l'habilitat per integrar-los en un esquema mental comprensiu.
- Per aprofundir més en aquest tipus de representacions gràfiques, es poden complementar amb els diagrames V, una tècnica heurística que permet il·lustrar elements conceptuals i metodològics que interactuen en el procés de construcció del coneixement.

**Registre
d'Aprenentatge
Reflexiu (RAR)**

- Quadern personal que serveix per a seleccionar i focalitzar la reflexió, tot afavorint la transferència del coneixement a la pràctica.
- A la pàgina esquerra d'un quadern s'inclou la part descriptiva de l'experiència d'APS: el registre dels fets i les dades informatives facilitades. A la pàgina dreta es contempla la part reflexiva: comentaris, reflexions personals, aprenentatges que se n'extreuen.
- Inicialment se centra més l'atenció a la part descriptiva, però el volum d'anotacions haurà de ser major a la pàgina dreta, en l'aprenentatge reflexiu.
- Aquest instrument pot ser una metodologia per elaborar el diari de camp.

Diari

- Serveix per fomentar la reflexió durant tota l'experiència d'APS.
- Consisteix a redactar entrades en un diari de camp analitzant l'experiència. La freqüència de les entrades les estableix el professorat, si bé s'aconsella que no siguin esporàdiques i que tinguin lloc poc després de l'activitat.
- Permet a l'estudiant diferents nivells de reflexió, des del nivell més descriptiu al més analític.
- Els continguts del diari es poden aprofitar per a reflexions més focalitzades sobre diferents aspectes de l'experiència (desenvolupament personal i professional, relacions amb les persones ateses, amb les institucions, anàlisi de problemàtiques macro).
- L'instrument es pot combinar amb la pauta d'avaluació reflexiva (PER) i amb el registre d'aprenentatge reflexiu (RAR).

Treball de reflexió de mig quadrimestre

- Serveix per fomentar la reflexió durant tota l'experiència d'APS.
- L'estudiant realitza un treball de reflexió sobre allò que ha viscut fins aquell moment, les seves expectatives per a la resta de l'experiència, com resol els problemes que sorgeixen. Si inicialment s'ha fet una proposta de projecte, es pot tornar a formular.
- Ajuda al professorat a veure en quins aspectes l'estudiant necessita orientació per afrontar els reptes que ha trobat durant l'experiència.
- L'instrument es pot combinar amb la proposta de projecte i amb la resolució de problemes.

Resolució de problemes

- Serveix durant i després de l'experiència d'APS.
- Implica una sèrie d'habilitats que permetin el desenvolupament d'estratègies de gestió i resolució de conflictes, tant a l'hora d'identificar el problema com de trobar possibles alternatives.
- Serveix perquè l'estudiant desenvolupi diverses competències: identificar els problemes, definir-los, representar-los i explorar possibles estratègies.
- Aquest instrument es pot combinar amb els dilemes ètics i amb la discussió i debat.

Portafolis

- Serveix per fomentar la reflexió durant tota l'experiència d'APS.
- És una recopilació d'altres activitats de reflexió: diaris, propostes, redaccions, apunts de presentació. És potencialment més creatiu que les altres activitats de reflexió (pot incloure fotografies, vídeos).
- Permet que l'estudiant reculli en un únic document tot el que ha treballat durant el curs o quadrimestre. Si escau, pot incloure el projecte finalitzat durant l'experiència d'APS.
- En els ensenyaments amb portafolis de competències de titulació, s'hi poden incloure les experiències d'APS com acreditació de la competència transversal CT7.

Dilemes ètics

- Serveix per fomentar la reflexió durant o després de l'experiència d'APS.
- Generalment, aquesta activitat de reflexió requereix que l'estudiant faci un estudi de cas d'un dilema ètic que ha trobat durant la seva experiència d'APS i quines habilitats ha desenvolupat per a la seva gestió.
- Els problemes ètics es poden treballar a tota la classe o en grups reduïts, amb l'objectiu de proposar alternatives. També es pot aprofitar per fer particip l'estudiant que no ha participat de l'experiència APS, si és el cas.
- Aquest instrument es pot combinar amb la resolució de problemes, amb la discussió i debat, i amb la presentació final de l'experiència.

Discussió i debat

- Serveix per fomentar la reflexió durant o després de l'experiència d'APS.
- L'estudiant participant presenta a la classe la seva experiència d'APS: els reptes que ha hagut d'afrontar, com ha resolt els conflictes, els dilemes ètics que ha sorgit, els aprenentatges obtinguts. La resta del grup en fa una devolució.
- Serveix perquè l'estudiantat que no participa en l'experiència d'APS formi part en el procés d'aprenentatge basat en l'experiència.
- Aquest instrument es pot combinar amb la resolució de problemes, amb els dilemes ètics i amb la presentació final de l'experiència.

**Presentació
final de
l'experiència**

- Serveix per fomentar la reflexió després de l'experiència d'APS.
- L'estudiant participant fa una presentació final de la seva experiència d'APS en diferents contextos: a la resta de la classe, al tribunal acadèmic avaluador (en cas de TFG/TFM), com a retorn final a l'entitat.
- Serveix perquè l'estudiant que no han participat en l'experiència d'APS i/o l'entitat col·laboradora formi part en el procés d'aprenentatge basat en l'experiència.
- Permet que l'estudiant apreciï l'impacte de la seva experiència d'APS sobre l'aprenentatge i la implicació de la universitat amb el seu territori.
- Aquest instrument es pot combinar amb la proposta de projecte i el treball analític final.

**Treball
analític final**

- Serveix per fomentar la reflexió després de l'experiència d'APS.
- Treball escrit que ha d'incloure la relació entre l'experiència i els continguts acadèmics de l'assignatura, tot lligat amb les reflexions sobre l'experiència.
- Permet que l'estudiant analitzi la seva experiència retrospectivament i valori l'impacte que té l'APS sobre l'aprenentatge i la implicació de la universitat amb el seu territori.
- Aquest instrument es pot combinar amb la proposta de projecte i amb la presentació final de l'experiència.

EXEMPLES DE COM ORIENTAR L'ESTUDIANTAT EN EL SEU PROCÉS DE REFLEXIÓ

A continuació es detallen dos exemples de preguntes reflexives extretes del *Professor Handbook* (2011) del Centre for Global and Community Engagement de la Universitat d'Ottawa.

- El primer exemple estructura la reflexió en funció del moment en què es realitza, incloent aspectes acadèmics i personals.
- El segon exemple mostra preguntes que es poden respondre un cop acabada l'experiència d'APS. En aquest exemple s'inclouen diversos àmbits (desenvolupament personal, professional i acadèmic).

PRÀCTICA REFLEXIVA. EXEMPLE 1

ABANS DE L'EXPERIÈNCIA D'APS. REFLEXIÓ PERSONAL

- Quines expectatives tens amb l'APS? Quin impacte tindrà l'APS en el teu aprenentatge?
- Com creus que l'APS et pot influenciar com a persona?
- Com creus que l'APS et pot canviar la visió dels estudis?
- Com creus que l'APS et pot canviar la manera de veure l'entorn i et pot permetre contribuir a millorar-lo?

DESPRÉS DE L'EXPERIÈNCIA D'APS. REFLEXIÓ PERSONAL

- Com ha contribuït l'APS en la teva manera d'aprendre?
- L'APS t'ha influenciat a nivell personal? Com?
- L'APS ha tingut un impacte en la visió dels teus estudis? Com?
- L'APS ha fet que et conscienciïs del teu entorn i t'ha permès contribuir a millorar la societat? De quina manera?
- Avalua l'impacte de la teva experiència en l'APS en els següents àmbits:
 - Treballar amb incerteses o dificultats.
 - Construir l'autoconfiança.
 - Millorar les habilitats en la gestió del temps.

DESPRÉS DE L'EXPERIÈNCIA D'APS. REFLEXIÓ ACADÈMICA

- Consideres important l'experiència d'APS en relació amb els coneixements adquirits prèviament a l'aula?
- Posa dos exemples de conceptes (teories, regles, mètodes) adquirits durant els teus estudis i als quals hagi trobat una aplicació pràctica o hagi vist exemplificats en l'experiència d'APS:
 1. a) Dona un exemple del primer concepte.
b) Explica l'aplicació o la vivència durant l'APS.
 2. a) Dona un exemple del segon concepte.
b) Explica l'aplicació o la vivència durant l'APS.
- Analitza una situació o problema que hagi trobat durant l'experiència d'APS i que hagi pogut resoldre a partir dels coneixements adquirits prèviament durant els teus estudis.
- Escull una situació de la teva experiència d'APS i contrasta-la amb el que has après a l'aula.

PRÀCTICA REFLEXIVA. EXEMPLE 2

INTRODUCCIÓ

Describeix el destinatari del servei per al qual has treballat:

1. Quines eren les teves responsabilitats?
2. Què necessitava el destinatari del servei i el projecte en específic? Quines són les causes d'aquesta necessitat?
3. Què fa específicament per la comunitat el destinatari del servei pel qual has treballat?
4. Quins canvis recomanes a l'organització o entitat?

DESENVOLUPAMENT PERSONAL

1. Què has après de tu mateix en l'experiència d'APS?
2. Què has après dels altres en l'experiència d'APS?
3. Ha canviat la teva comprensió de la comunitat degut a l'experiència d'APS?
4. Es pot canviar qualsevol prejudici a través de l'experiència d'APS?
5. Han qüestionat els teus valors amb l'experiència d'APS?
6. L'experiència d'APS ha impactat en els teus objectius de desenvolupament personal a llarg termini?
7. Et sents més connectat a la comunitat o tens un sentiment cívic i social més fort després de l'experiència d'APS?
8. Creus que les accions que has dut a terme poden tenir impacte? Creus que has pogut marcar diferència?

DESENVOLUPAMENT PROFESSIONAL

1. Com ha canviat l'experiència d'APS les teves habilitats professionals?
2. Quines frustracions i dificultats has trobat? Com les has solucionat?
3. Què has après sobre les teves fortaleses i debilitats?
4. L'APS ha tingut un impacte en les teves aspiracions professionals?

DESENVOLUPAMENT ACADÈMIC

1. Què has après de la comunitat?
2. T'ha ajudat l'APS a entendre millor els conceptes de l'assignatura o estudis?
3. Com reflecteix o contrasta l'APS amb el que has après a classe?
4. Què has après sobre la teva disciplina acadèmica i la seva capacitat d'influir en la societat?
5. El concepte d'educació ha canviat com a resultat de la teva experiència d'APS?

8. RECONeixEMENT DE L'APS

D'acord amb el procediment previst, incloure una experiència d'APS en el Programa d'APS de la URV, validada per la Comissió de Política Acadèmica i Docència (CPAD) delegada del Consell de Govern; comporta un reconeixement formal per al professorat, l'estudiantat i per a la comunitat.

PROFESSORAT

Pel que fa al professorat, el reconeixement expressa la doble dimensió formativa i social de l'APS. Així, la participació en el Programa d'APS de la URV:

- es valorarà a l'efecte de la concessió dels quinquennis de docència com a participació en projectes institucionals de la URV que facilitin la transició cap a l'espai europeu d'educació i recerca.
- es pot incloure en el Pacte de Dedicació com a projectes de Tercera Missió.
- donarà dret a l'expedició d'un certificat per part de la Universitat.

La inclusió de l'experiència en el Programa d'APS de la URV suposa el compromís per part del professorat de fer referència expressa al Programa en qualsevol activitat i/o material de difusió de l'experiència.

ESTUDIANTAT

Pel que fa a l'estudiantat, el reconeixement es vincula a la superació de l'assignatura en la qual es desenvolupa l'experiència APS i comporta:

- l'obtenció dels crèdits corresponents a l'assignatura.
- l'expedició d'un certificat de participació per part de la Universitat.

COMUNITAT

Pel que fa a la comunitat, el reconeixement comporta:

- l'opció, per a les persones responsables de les entitats o organitzacions destinatàries del servei, de formar part del Programa d'Amics i Amigues de la URV en els termes i condicions que s'estableixin.
- l'expedició de certificats de participació personals per part de la Universitat.

9. FINANÇAMENT DE L'APS

L'APS no comporta necessàriament costos addicionals. Són moltes les experiències d'APS que es poden dur a terme sense necessitat de recursos econòmics. Això dependrà de com es configura l'activitat, raó per la qual a l'hora de dissenyar una proposta d'APS caldrà valorar i quantificar acuradament quins costos pot comportar i quins recursos es tenen a l'abast per fer-hi front.

En primer lloc, cal tenir en compte que l'APS és una activitat que es desenvolupa en el context d'assignatures del pla d'estudis i, com a tal, es finança per les vies ordinàries de finançament de la docència, que variaran en funció de si es tracta d'un títol oficial o propi.

En cas que aquest finançament no sigui suficient, és important ser conscient que el Programa d'Aprenentatge Servei de la URV no disposa, ara per ara, d'un fons propi per concedir ajuts a experiències d'APS, amb la qual cosa cal que el/la promotor/a de l'experiència explori l'obtenció de fons alternatius, si escau.

10. BIBLIOGRAFIA

Documents electrònics

- Centre for Global and Community Engagement (2011): *Professor Handbook*. Ottawa: University of Ottawa.
- Mehta, Y.; Sukumaran, B. (2007): "Integrating Service Learning in Engineering Clinics", *International Journal for Service Learning in Engineering*, vol. 2, núm. 1, p. 32-43. Disponible en línia:
<<https://ojs.library.queensu.ca/index.php/ijlse/article/view/2090/2190>>.
- *Pro Bono Clearinghouse Manual: Resources for developing pro bono legal services*. Budapest: PILnet; The Global Network for Public Interest Law and Advocates for International Development.
- Universitat Rovira i Virgili. "Document marc del programa d'aprenentatge servei" [en línia] Febrer 2012. Disponible en línia:
<http://www.urv.cat/media/upload/arxiu/aprenentatge-servei/Docs%20APS/Doc_Marc_APS_actualitzacio%202015_cat.pdf>
- Xarxa d'Aprenentatge Servei de les Universitats Catalanes. "Guia 0. Fer aprenentatge servei a la universitat" [en línia] Abril 2019. Disponible en línia:
<http://www.acup.cat/sites/default/files/2019-05/GUIA%200_Fer%20aprenentatge%20servei%20a%20la%20universitat_DE F.pdf>

Llibres

- Camps, M. (coord.) (2009): *Educació en valors, actituds personals i ètica professional en el marc de l'espai europeu d'educació superior*. Tarragona: Publicacions URV.
- Domingo Roget, A.; Gómez Serés, M.V. (2014): *La pràctica reflexiva. Bases, modelos e instrumentos*. Madrid: Narcea, S.A. de Ediciones.
- Hart, A.; Maddison, E.; Wolff, D. (2007): *Community-University Partnerships in Practice*. Gosport: Niace's Publications.

11. ANNEXOS

11.1 Formulari de sol·licitud del professorat per realitzar Aprenentatge Servei.

Disponible en [format PDF](#) a la web d'aprenentatge servei de la URV.

11.2 Formulari de sol·licitud de l'estudiant per realitzar Aprenentatge Servei (en cas que l'APS sigui opcional a l'assignatura).

Disponible en [format PDF](#) a la web d'aprenentatge servei de la URV.

11.3 Formulari de sol·licitud de l'estudiant per realitzar Aprenentatge Servei a Pràctiques Externes/Treball Fi de Grau/Treball Fi de Màster.

Disponible en [format PDF](#) a la web d'aprenentatge servei de la URV.

11.4 Rúbrica d'avaluació de la CT7.

Disponible a la [Intranet de la URV](#) > Informació acadèmica > Rúbriques i guies de les competències transversals.

11.5 Model de presentació de dades d'Aprenentatge Servei.

Disponible en [format PDF](#) a la web d'aprenentatge servei de la URV.

11.6 Seguiment de qualitat de l'Aprenentatge Servei a la URV.

Disponible en [format PDF](#) a la web d'aprenentatge servei de la URV.

11.7 Exemples d'experiències d'Aprenentatge Servei validades a la URV.

Podeu consultar tota [la relació de projectes](#) d'Aprenentatge Servei desenvolupats als diferents centres de la URV.

11.8 Guia Estudiantat APS

Disponible en [format PDF](#) a la web d'aprenentatge servei de la URV.

UNIVERSITAT ROVIRA I VIRGILI

Universitat Rovira i Virgili
Programa d'Aprenentatge Servei

Campus Catalunya
Oficina de Compromís Social
43002 Tarragona
Tel.: 977 558 665
aps@urv.cat